

14632

Микола Хвильовий

ЖИТТЯ

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
УКРАЇНИ

[891 . 79—3]

БІБЛІОТЕЧКА ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

МИКОЛА ХВИЛЬОВИЙ

ЖИТТЯ

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ
1926.

11001954

~~ШБ(2-4)/7-44~~

с'

Центральна
наукова бібліотека
АН УРСР
Акт № 1293
№ 12 100 - 10

ВНООС
Звірею 20 07 р.

Укрголовліт № 13981 (13118).
Трест „Київ-Друк“, 2-а друкарня.
Зам. № 842-10.000.

I.

Коли за лісом зав'яне молодик, — там десь, на степах, над озиминою цвіт стелеться, а він зав'яне — в оселях сутеніє, розливаються цебра синяви — тихої, блідої, і вмирають каганці. Тічки тоді бігають, тріщать тини, скаженіють пси, найбільш крихкотілі — дужі пси мовчазно шкульгають за переможцем, а крихкотілі у спорзній солоднечі гризуться. Спорзно тоді в повітрі. Тому: наші прадіди теж в цей час бігали тічкою, а наша кров — прадідівська, червона і теж горить.

А от клуні. Так, клуні. В них теж торішня солома, а на ній зеленіє кохання. І до клунь тріщать тини. І риплять вони теж спорзно. Хто знає, як у ці ночі клуні риплять? Солома зідхає, так вона зідхала віки, навіть коли татарські загони блукали по степах на Україні.

І от: на однім боці Ворскла—Дамаївка, на другім Комарівка—хутір. Недалеко гетьманський ліс, а далі Диканька (диканське пиво і меди опішнянські—недалеко біля Полтави). Дивишся на гетьманський ліс, згадується: гетьманщина, Гоголь, татари, Карло XII

і т. ин. Тоді могили жевріють — ніч, день, ранок, світанок — все їдно... Над степами гойдається шуліка...

Із Дамаївки приїздили двоє: Павло і Мишко — комуніст. Приїздили на човні до Степанового горбду. Степанова дівка — Гандзя, казали: повна пазуха грудей. В Степановій клуні спала й Оксана. З Оксаною от що: їй 17 літ, батько її, Рубан, сюсюкає, а мати теж сюсюкає. Оксана ходить „корольком“, груди що яблука тверді і несе їх вперед, от і спокушала парубків.

Казали:

— Оксано, пора не вечорниці!

А батько не пускав. Парубки обмазали ворота дьогтем, а на ворота солом'яного діда поставили. Рубан перелякався і засюсюкав:

— Сарас, іди носювати в клуню!

Оксана:

— Що ви тату?

— Сарас, сьоб мені сього гріха більс не було.

І виштовхав із хати, а сам пішов у комнезам скаржитись. А було це удень. Оксана подумала й пішла до Гандзі. Та-ж спить з парубками вже шостий рік. Порадила: лягай зо мною. Послухала. Гандзя з Павлом на возі, а Оксана поки що сама. На другий день Павло приїхав з Мишком, і Мишко ліг біля Оксани.

Було й так: Павло забариться, а Гандзя чекає. Тоді виходили з клуні, щоб парубки не почули, і

через горб до дошок, — прали удень білизну там. Сюди приставав Павлів човен.

Комарівка була на взгір'ї, і з дошок майоріли силуети будівель. З річки йшов дух — може татарський, задвісталітпозадній, може з баговіння, і річка була далека в своїй глибині, вона із Дніпра у Чорне море бігла, думалось, що й вона морськими синіми бурями дихає, казали — Комарівка над баговінням замислилась, так: вечори ходили по Комарівці — сірі, тихі і — далі — далі... І Оксана мріяла. А Гандзя булькала в воді ногами, спідницю заковувала й співала:

— Маруся отроїлась,
В больничной дом везуть.

І груди її високо підіймались, ніби хотіли полинути в темно-сині простори. І ще вона співала, і співи лагідно лунали за рікою. А потім зідхала й нудьгувала. Оксана дивилась на Гандзю і теж хвилювалася і думала про очерети, про комуніста, про комуністів, про продподаток — батько лаявся, — а вони полинуть в-осени, — качки, про качок думала, а куди не відомо. І мріялось, і ще мріялось...

Нарешті з-за коси виринав човен, наближався скоро, але тихо, щоб ніч не почула. Павло гребе мов справжній рибалка, а Мишко в душогубці з очима заплющеними, — боязко. І Гандзя завмирала, і Оксана завмирала, і всі завмирали. Ах! Павло... Павло.. поспішає — міцний, бадьорий і злий.

Збентежено ховалась в очеретах вона—ніч. Зорі горіли хворобливо і в солодкій тузі падали на поверхню.

... Потім в 4-х ішли в клуню спати. В клуні на возі Гандзя здержливо реготала—і солодко було. Тріщав віз—і було тьмяно. На вулиці і по городах, і по садках блукали зайві парубки і лякали ніч штучним іржанням:

— І-го-го! І-го-го!

І чути було ще тоскний заспів:

„Не за Леніна, не за Троцького“...

А в другім кінці співали:

— Чий я козак, звуся Воля.

Українець з Гуляй-Поля.

Гей шумуй, мое вино,

Йде за правдою Махно!

Біля Оксани лежав Мишко, мовчки цілував їй волосся, а вона мовчала. Мишко брав її руку і теж цілував. Оксана пручалась тихо.

— Господи, не треба, у мене руки брудні.

Мишко важко дихав і уперто не пускав її руки. Було тремтіння. І так цілу ніч: він її руки цілував, а вона пручалась. Іноді він її брав за груди, але зараз-же „вибачався“ і казав, що це якоесь так. Світало—і вони розходились. Дивно, яка ніч була коротка! Оксана козою бігла додому, і цілий день туманіло в голові.

... А від дошок відпливав човен, а десь дзвеніли червоні дзвони зорі.

II.

Миналі дні і в спогадах поринали ночі. Як це: десь біля Диканьки єсть село і хутір — а що тут раніш було? до татарви? Га? Так, село і хутір — і далі—далі... а що через 40 віків? Га? Гоголь, Мазепа, Карло XII.

Моя люба соціалістична Україно! Степи, шуліка і літнє сонце відходить за обрій, а за ним молочна стежка співає — білі, а може й червінькові пісні — мукають корови, з пасовиська бредуть, і далі—далі. Ферми... електричні плуги... машини, фабрики, заводи... Ах!... І далі — далі... Молочна стежка співає — які пісні?..

Йшло літо, куріли сіновали, думали підстрижені луки. Проходили громовиці, відходили блискавиці — далеко—далеко, тільки на обрії блимало золото, і ріка тихо хоронила післядощовий глибокий смуток.

Мишко казав Оксані:

— Я скоро поїду у місто. І ти поїдеш. Я докінчу вчення—тепер тихо. Тепер можна, і ти будеш учитись. Тепер всім можна, тепер для бідних школа.

Оксана не любила комуністів, усе село не любило, а у Мишчиних очах стояло кохання, і вона вже любила комуністів.

... У липні ночі були душні, із степів дзвонило— неясно, із невідомих химерних дзвонів. Тоді Мишко казав:

— Оксаночко, яке життя! Хоч-би скоріш до міста. Як мені хочеться до міста. У Київ поїду я...

Думала про життя, думала про Київ, думала, що в Києві невідоме життя, думала про великі міста, де курить химерно, і хотілось до великих міст, до життя.

І ще проходили дні і в спогадах поринали ночі. І знову куріли сіновали. Але стало неспокійно.

В Дамаївці партизани вбили двох комуністів, а Мишко втік.

Із повіту приїхав карний загін. І Мишко знову збирав продподаток, але в Комарівку їздив рідко, бо боязко було. Коли приїздив — був несміливий, прислухався, не говорив про чудесне, тільки Оксані чудесно було.

І от: Оксана до колодязя йшла, назустріч Гандзя.

Гандзя:

— Чула... виїздить твій?

Захмарилось обличчя:

— Не знаю.

Оксані і гарно було і погано було—чи візьме й її з собою?

Каже Гандзя:

— Не выпускай: комуніст гарний, може оженився... Та тільки чорт їх розбере. Мій дід кріпак був, розказував, як колись такі-ж паничі теж встановлювали

власть. Бувало й так, що селянок брали, а бувало й так, що дурили тільки.

Оксана замислилась і пішла на вигін, дивилась і прислухалась, як за суховієм вечір тече. Згадувала, що комуніст їй казав.

Він такий несміливий, а каже так хороше.

... На світанку після однієї солодкої ночі Мишко віддався Оксані і Оксана віддалася Мишкові. Гандзя і Павло спали, а вони не спали. Тоді в клуні було тихо, тільки зрідка миша шаруділа в золотій соломі...

Ах, яка тоді була чудова ніч!

У неї такі тугі зідхання, як яблука з антонівки, і величезні очі, де цвіте життя, щирість і тихий сум кохання... Хто бував на соломі?... Тоді було передосінньо. На вигоні вистукував перепел, а серця не чути було. Йшов дух від свіжих снопів і нагадував широкі безмежні лани. Крізь щілину жевріла зоря. Тоді Мишко згадав, що в цю мить (читав десь) цвітуть на серці чайні троянди. А Оксана не призналася Гандзі—їй гарно було хоронити в собі велику таємницю зачаття. Тільки в її кривих японських очах відбився передосінній зажурний шелест тополі і серпнево виглядали її груди, наче стіжки молоді на стерні блідій.

Оксана вже не ходила до дошок вичікувати човна із-за коси. Вона знала, що — скоро приїде Мишко, забере її з собою, і вони поїдуть в далеке невідоме місто. Туди — далі—далі, де курить і дзвонить життя,

найбільше, наймолодше. Боялась тільки, щоб повстанці Мишка не вбили, вони частіш чужинців убивали, а він був чужинець—з іншої губерні.

Потім пішли дощі і зелина зажурилась. Зрізали очерет і сумно стало на річці. В Дамаївці майже кожного дня ховали когось, і похоронні дзвони заповнювали річку,—голу, сиротливу, осінню, заповнювали її глибіню. Комарівка слухала ці дзвони і дивились на хмурий гетьманський ліс, на змарнілі степи.

Потім іще пішли дощі.

III.

Зими не було і знову було мокро й осінньо. Мишко чекав наказу виїхати в місто і вже майже не їздив в Комарівку. Партизани вже не ховались у лісах і приходили з повинною. Ліси були нудні і жорстокі, чорні, як смерть, вишкирялись навіть. Оксана почула, що вона завагітніла. Уночі вона лапала свій живіт, їй здавалося, що він росте і вона це чуває.

Виходила на вигін, дивилася на поле, на тумани, до станції (за 40 верстов Кочубіївка була), і були гони, і версти, і тракт, і стовпи, і було тоскно, і хотілося невідомого. А вдома батько сюсюкав, і мати сюсюкала, і комунію лаяли, і ще раз її лаяли.

Дівчата повернулися з буряків і вечорниці улаштовували, і не хотілось на вечорниці. Увечері

батько приносив газету і крутив з неї цигарки, а Оксана дивилась на рядки і думала, що там написано про Київ, про місто. А батько ще приносив газети,—в волості їх багато було і ніхто їх не читав, вони лежали у шафі в писаря, і їх крали у нього курії, а на базарі говорили про Петлюру, про румунів, про кінець радянської влади.

За цілий місяць Мишко приїздив один раз—і вже не говорив, а коли говорив, то про суворість, про нудоту і ще про щось—Оксана не пам'ятає. А вона брала його біленьку руку і гладила нею свій живіт і усміхалась загадково. Потім вона говорила з Гандзею, але і на цей раз хоронила тайну народження. А в хуторі почали ходити темні чутки, що повстанці нахваляються вбити Мишка. Тоді прийшли тривожні ночі: В вікна бив напів-дощ, напів-сніг, у бовдурі гув вітер і снились далекі, брудні дороги без кінця, без краю. Верстви, гони, стовпи і шляхи, і знову шляхи...

... І знову зими не було і було мокро і осінньо... І припадала осінь до Оксаниного серця і стискала його.

Але не гадала Оксана, що в цій чвирі життя кине свою першу важку тінь на її прекрасну молодість, і тому, коли їй було переказано, що Мишко виїхав з Дамаївки, вона навіть здивувалася: як, невже зовсім? Їй сказали, що зовсім. Вона не заплакала, вона навіть не почула, як їй заболіло—так

пекуче заболіло. Вона пішла на Полтавський шлях і дивилась в той бік, на Полтаву. І пригадала липневу ніч і неясні дзвони із степу. Потім сіла на зрубаного дуба і дивилася на болото. Вітер носився по Комарівці—чіткий, колючий, жорстокий. І знову, як крізь сон, солодкі ночі і зорі в синім мареві. Але треба було щось думати. І надумала:

— Піду.

І пішла. Коли-б вона читала „Кобзаря“, вона-б знала Катерину, але вона була неписьменна. Вона чула тільки про Київ, а що Мишко—ах Мишко! Мишко!..

Увечері Оксана зібрала таке-сяке шмаття і вийшла за ворота. Сіріло й дощу не було. Сунулись хмари—невідомо куди, сунулись далеко-далеко—у далечінь. Чоботи грузли у багні, а навкруги голе поле і тиша. І ще мріяла про липневі світанки, про неясні дзвони із степу. Думала про великі міста, і ще про щось незнайоме таємне. Зрідка на зустріч їй тягнулися підводи, зо станції їхали. Коні пнулися і з великим напруженням витягали з багна вози. Люди підозріло оглядали її, оглядалися і ще раз оглядали. Проходили версти, проходили й гони, а криві очі виразно, з сумом дивилися на мовчазні станційні огні, що заблищали за могилами. На обличчі застигла скорботна, ледве помітна посмішка. Гетьманський ліс залишився далеко з боку, а вона дивилася на нього і згадувала Мишка і його жагучий

шепіт на соломі. Знову налетіла темна хмара і забризкали сірі води. Повернулася — Комарівки не видно. Було тоскно і було радісно. Згадала газети, батькові цигарки і подумала: це темне життя, а хотілося світлого, молодого, як молодик. Станційні огні наближалися. Зупинилася біля верстового стовпа відпочити.

... Недалеко прокричав паровик, показалося червоне око. З шумом пролетів потяг і зник в далені. Оксана підходила до семафора.

Центральна
наукова бібліотека
АН УРСР
Акт № 19793
№ 12 100-10

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

КРАСНЕ ПИСЬМЕНСТВО.

- Бідний, Д.** — Колись і тепер. Переклад М. Терещенка Ц. 20 коп.
- Вражливий.** — В яру. 4 оповідання. Ц. 20 коп.
- Вишня, Остап.** — А-ну, хлопці, не піддайсь! (Гуморески про сільське господарство) Ц. 25 коп.
- Вишня, Остап.** — Кому весело, а кому й сумно. (Гуморески про культурне будівництво) Ц. 25 коп.
- Головко, А.** — Круче: им шляхом. Оповідання. Ц. 18 коп.
- Івченко, М.** — Горілі степи. Оповідання. Ц. 20 коп.
- Коцюба, Г.** — На межі. (Чотири новелі). Ц. 20 коп.
- Копиленко, О.** — Кара Круча. Три оповідання. Ц. 20 коп.
- Копиленко, О.** — Іменем українського народу. 5 оповідань. Ц. 25 коп.
- Панч, П.** — Гнізда старі. Ц. 10 коп.
- Панч, Петро.** — Там, де верби над ставом. Повість. Ц. 15 к.
- Панч, Петро.** — По-за життям. 7 оповідань. Ц. 20 коп.
- Панч, Петро.** — Бій преподобний. Ц. 10 коп.
- Павленко.** — Квіти життя. Оповідання. Ц. 15 коп.
- Пилипенко, С.** — Євангелія часу. Ц. 20 коп.
- Поліщук, В.** — Дівчина. Поезії про жіночу долю. Ц. 18 к.
- Сенченко.** — На весні. 6 малюнків. Ц. 20 коп.
- Стегено.** — Жнива. Оповідання й гуморески Ц. 30 коп.
- Тимченко, П.** — Божа дитина. Оповідання. Ц. 15 коп.
- Тимченко, П.** — Єрусалимська благодать. 3 оповід. Ц. 15 к.
- Горький, М.** — Як я вчився. Ц. 20 коп.
- Грігаченко, Б.** — Сам собі пан. Ц. 10 коп.
- Епик, Е.** — Терешко. Ц. 6 коп.
- Коцюбинський, М.** — Він іде. Ц. 15 коп.
- Сенченко, І.** — Де вона (як Оленка боролася за радянську владу) Ц. 6 коп.

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНИЙ ВІДДІЛ

Харків, Спартаківський пр. № 3.

Філії по всіх окружних містах У. С. Р. Р.

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

КРАСНЕ ПИСЬМЕНСТВО.

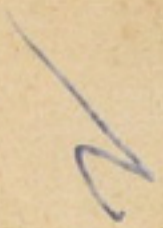
- Голота, П. — В дорозі змагань. Ц. 8 коп.
Дніпровський, І. — Донбас. Поема. Ц. 55 коп.
Кожубинський, М. — Кат. Ц. 10 коп.
Кожубинський, М. — Подарунок на іменини. Ц. 10 коп.
Кожубинський, М. — Коні не винні. Ц. 10 коп.
Кожубинський, М. — Він іде. Ц. 7 коп.
Христовий, М. та Любченко, А. — Дід Євмен. Гордійко. Ц. 10 коп.
Слісаренко, О. — В болотах. Ц. 10 коп.
Сосюра, В. — Місто. Збірка віршів. Ц. 50 коп.
Сосюра, В. — Залізниця. Епопея. Ц. 50.
Терещенко, М. — Лабораторія. Збірник вибраних віршів 1918 - 23 р. 1925 р. Ц. 70 коп.
Тячина, П. — Вітер з України. Поезії. Ц. 1 карб.
Хвильовий, М. — Осінь. Етюди. 1922-23 р. Ц. 2 карб. 25 к.
Хвильовий, М. — Кіт у чоботях. З малюнками. Ц. 10 коп.
Коляда Грицько. — Оленка. Ц. 10 коп.
„Квартали“ — Альманах. I. Ц. 1 карб. 75 коп.
Любченко. — Кукіль. Ц. 10 коп.
Смолич, Ю. — Кінець міста за базаром. Ц. 6 коп.
Лісовий. — В тумані. Ц. 8 коп.
Лісовий. — Сільське. Ц. 8 коп.
Дніпровський, І. — Співучі яруги. Поеми з передмовою М. Йогансена. Ц. 30 коп.
Йогансен, М. — Доробок. (Речі 1917-1923 р.) Ц. 40 коп.
Підмогильний. — Військовий літун. Оповідання. Ц. 75 к.
Поліщук, В. — Адигейський співець. Ц. 25 коп.
Проноза, В. — Нотатки олівцем. Байки, жарти й сатири. Ц. 50 коп.
Рильський, М. — Чумаки. Кризь бурю й сніг. Поеми.

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНИЙ ВІДДІЛ

Харків, Спартаківський пр. № 3.

Філії по всіх окружних містах У. С. Р. Р.

100 - 10

800.00

P.A.
N 643A

log

197-016

X 245

Wol. C. F.